

Маријан Ј. Јелић
Универзитет у Новом Саду
Педагошки факултет у Сомбору

УДК: 811.163.41'35(036.057.871)(049.32)
ИД БРОЈ: 192088588

Примљен: ??????

Прихваћен: ??????

НАПОМЕНЕ О ОБРАДИ ЗАПЕТЕ И НАВОДНИКА У ИЗМЕЊЕНОМ И ДОПУЊЕНОМ ИЗДАЊУ *ПРАВОПИСА*

Пешикан, М., Јерковић, Ј., Пижурица, М.: *Правопис српскога језика*, измењено и допуњено издање, Нови Сад: Матица српска, 2010

У раду ћемо се осврнути на обраду интерпункције (чији је аутор Живојин Станојчић) у измењеном и допуњеном издању *Правописа (Правопис српскога језика)*¹. Намера нам је да укажемо на одређене омашке и недостатке, садржаје који би, по нашем мишљењу, захтевали извесну „поправку“ и допуну.

На страни 102, тачка **149. Запета између уметнутих и накнадних делова реченице**: „Опште правило је ... (б) говорник *дикицијом (инијонацијом)* издваја као посебне целине у реченици (на пример: накнадно додате одредбе, допуне, коментаре и сл.).“ Наша примедба односи се на реч *дойуне* – јер мислимо да допуне не треба одвајати запетом. У прилог томе иде и чињеница да у међу наведеним примерима / појединим правилима (у разради општег правила) нема примера који илуструју да се допуна издваја запетама.

За глаголске прилоге који стоје „испред предиката који одређују, сами или заједно са групом речи“ каже се у т. **149. в.** (стр. 103) да се од тог предиката одвајају запетом. С обзиром на формулацију која је дата, стиче се утисак да ово правило важи увек. Међутим, из т. **151. б.** (стр. 108) знајемо да то није тако: глаголски прилози се одвајају или не одвајају запетом „у зависности од степена интегрисаности у исказ“.

¹ У појединим сегментима користимо, ради компарације, и *Правопис* из 1994. (Пешикан, М., Јерковић, Ј., Пижурица, М.: *Правопис српскога језика*, Нови Сад: Матица српска, 1994).

Сличну несагласност имамо и у тачкама **150. а.** (стр. 104) и **151. в.** (стр. 108) – писање конгруентних атрибута, кад их је више а нису у набрајању: у првом случају (**150. а.**) правило је да се запета не пише, а у другом (**151. в.**) писање или неписање запете зависи „од тога шта писац наглашава“. Овде остаје нејасно зашто се у првом правилу уопште не узима у обзир фактор „шта писац наглашава“, односно не наглашава.

У Напомени на 107. страници (тачка **151. а.**) дати су примери (за нарочито истакнуту супротност) са везником *или*, у тачки (3) која говори о супротним везницима. Боље би било да је то наведено у претходној тачки, која говори о саставном везнику *и* и раставном везнику *или*.

Када је у питању писање запета међу деловима реченице, као и међу реченицама у сложеној реченици (независносложеној и зависносложеној), размотрена су три случаја: када се запета пише, када се не пише и слободан избор писања или неписања запете. Међутим, приликом обраде сложених реченица са зависном реченицом иза главне реченице (нормални ред реченица) изостављен је део о томе када се запета пише. Није јасно зашто је то изостављено, утолико пре што је у општим напоменама такав случај предвиђен: „Уколико је зависна реченица у служби накнадне допуне или одредбе некој речи у главној реченици, те као таква додатно одређује иначе већ одређени по себи јасан појам – запета ће се испред везника зависне реченице писати.“ (т. **156. б.**, стр. 116).

У теми (1) *Најоредне (координиране) реченице у независносложеној реченици*, П. *Заједно се не пишу* под **б.** је наведено: „Када је прва од двеју напоредних реченица недоречена, што се најчешће означава конструкцијама *не ... нећо, не само ... нећо, не само ... већ*, запета се не пише: ...“ (стр. 111). Мислимо да је у овом случају уместо назива „недоречена реченица“ било боље употребити познати термин за наведену врсту напоредног односа – градациони однос (градационе реченице), као што је урађено и за остале врсте напоредних односа одн. независносложених реченица.

У тачки **155.** (*Сложене реченице са зависном реченицом испред главне реченице (инверзија)* I. *Заједно се пишу*) наведено је, поред осталог, да се запета пише иза односне зависне реченице када се налази испред главне реченице, а као илустрацију дајемо само један од наведених примера (стр. 114): *Ко брзо суди, брзо се и каје*.

Међутим, у делу II *Заједно се не пишу* налазимо: „Односна зависна реченица са службом субјекта не одваја се запетом од предиката (личног глаголског облика) који се налази у главној (управној) реченици иако се налази у положају инверзије“ (стр. 115). С обзиром на то да је и у наведеном примеру односна зависна реченица „са службом субјекта“, није јасно зашто у том примеру (примерима) треба писати запету.

У теми *Слободан избор писања или неписања зајетје* (када се зависна реченица налази иза главне) у тачки (2) (стр. 118) обрађена је месна реченица и то у „прилошкој служби“ (под (а) и (б)), а потом у тачки (3) (стр. 118) месна реченица, при чему је само под (а) „у прилошкој служби“. Није јасно зашто правило под (б) није такође „у прилошкој служби“. Мислимо, такође, да помињање граматичког термина „прилошка служба“ овде није добар избор. Ако су већ у општим напоменама о писању запете у зависносложеним реченицама поменути (граматички) термини *дојуна* и *одредба*, онда је требало на томе се и задржати, а не беспотребно уводити нови термин (који може само да унесе забуну код корисника правописног приручника).

На неколико места помињу се зависне реченице као накнадне (додате) допуне (*Сложене реченице са зависном реченицом иза главне реченице* – т. 156. б, стр. 116; *Уметнуће зависне реченице* – т. 157, стр. 122), које се као такве одвајају запетом. Питање је шта појам „накнадно додата допуна“ значи. У општим напоменама о писању запете у зависносложеним реченицама (стр. 113) указано је на допунски („јача веза“ – неписање запете) и одредбени („слабија веза“ – писање и неписање запете) карактер зависних реченица. Мислимо да је и у овом случају непотребно уведен појам чије је значење готово супротно од оног што је у општим напоменама речено за допуне („неодвојиве од речи које допуњују“). Ако су допуне неодвојиве од речи које допуњују, како могу бити накнадно додате? Тако и у овом случају имамо несагласност са опш(тепозна)тим правилом („Зато се, ... као правило узима да се *зависна реченица која је у служби дојуна* некој речи у главној реченици – не одваја запетом од ње“).

У т. 168. дата су правила о употреби наводника. Најпре се може приметити да се за наводнике наводи само комбинација („...“), а изостављена је комбинација („...“) која се у претходних деценију-две усталила као основна (чини се под утицајем употребе рачунара). Не помињу се такође ни угласти наводници (>>...<<). Какав закључак треба да извучемо из онога што пише? Да ли комбинацију наводника која је данас доминантна у употреби не треба више да користимо („“)? Према *Правопису* из 1994. могло је (т. 208)²:

„Долап”, – „Долап“ – »Долап«

² „Уобичајене су, у истом значењу, графичке варијације наводника: они могу бити р е с и ч а с т и (двојни зарез на почетку, а двојни апостроф или изврнути двојни апостроф на крају навода) или у г л а с т и (у пракси нешто ређи)“ (*Правопис српскога језика* 1994: 286).

а према новом *Правопису* (2010) може само:

„Долап”.

У подтачки (3) каже се да се наводницима обележавају „речи којима писац текста даје, у датој прилици, значење супротно од онога које оне иначе имају (када се те речи изричу са иронијом, сумњом, подсмехом и сл.)“: Овде је у први план стављено „супротно значење“, а потпуно су искључени изрази „у неправом значењу“ (Правопис 1994). Ово, чини нам се, у великој мери не одговара ономе што се може наћи у пракси. Чини се да се под наводницима речи и изрази често употребљавају „у направом значењу“ а не само да се означи „значење супротно од онога које оне иначе имају“.

У подтачки (5) за полунаводнике наведена је комбинација (‘...’), а међу наведеним примерима (за употребу полунаводника) има и таквих код којих је комбинација полунаводника (‘...’). Први знак (‘) није апостроф, како би требало, него изврнути апостроф (тј. изврнута подигнута запета). Према Правопису (1994) полунаводнике треба писати „као апостроф (тј. подигнути зарез) и на почетку и на крају навода“ (т. 208, стр. 286). Оваквих „одступања“ има и на другим местима у Правопису, а то не би смело да се дешава (приручник који нешто прописује сам се тога доследно не придржава).